

קונטרס

פרשת אחרי

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

פרשת אחרי

- א -

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו'.

יש לדייק על שינוי לשון הכתוב, דתחלה כתיב וידבר, שלשון דיבור מורה על דברים קשים כגידיים (עי' רש"י בפ' יתרו ע"פ כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל), ובמקרא שלאחריו כתיב ויאמר, שהוא לשון אמירה רכה.

ובמדרש פליאה, בשעה שנכנסו שני פולמוסין דנורא לתוך חוטמיהון של נדב ואביהוא ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם, והוא פלאי. וגם קשה מה הם השני פולמוסין דנורא שנכנסו לתוך חוטמיהון, ומה ענו שרפי הקודש השיבנו ה' אליך ונשובה.

ואפשר לומר בהקדם דברי הרבי ר' אלימלך זי"ע שאמר דהאדם יש לו ב' עינים לרמוז שצריך לראות בעין אחת שפלות עצמו, ובעין השניי גדלות הבורא ב"ה, ואם הוא סומא באחת מעיניו פטור מן הראיה עכדה"ק. (כן מובא בשמו בספר ייטב פנים ח"יב מאמר שיר חדש אות י"ג, ובספר שם משמואל פרשת קרח [עמוד רנה, א], ובעבודת ישראל פרשת שופטים כתב כן מדעת עצמו, עיי"ש).

ובספרים פירשו בזה מ"ש רש"י ז"ל בפרשת קרח, וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, "עיניו הטעותו". פ"י שקרח הסתכל רק על גדלות הבורא ולא על שפלות עצמו, ע"כ בא לשטות זה, עכת"ד.

והנה ידוע דחטאם של נדב ואביהוא היה שלא עסקו בפריה ורביה, כדאמרינן ובנים לא היו להם (במדבר ג'), הא היו להם בנים לא מתו. אכן המה היו סבורים דהא דהמונע עצמו מפריה ורביה גורם לשכינה שתסתלק מישראל, אין הדברים אמורים כי אם בפשוטי העם, אבל הם כבר עלו

ונתעלו למדריגה גבוהה כ"כ, שהם ראויים להשראת השכינה אף בלא מצוה הנ"ל של פריה ורביה, ואיך באו לזה ששכחו הבריייתא דמזלות, דאיתא שם שיצירתן של ישראל חביבה לפני המלך הקב"ה יותר ממעשה שמים וארץ, דכתיב (ישעי מ"ד) כה אמר ה' גואלך וגו', ואומר (ירמ" ל"א) כה אמר ה' נותן שמש לאור יומם וגו' אם ימושו וגו', מלמד שיצירתן של ישראל חביבה לפני המלך קב"ה יותר ממעשה שמים וארץ, ע"כ.

ואיתא בסנהדרין (דף ל"ז ע"א) דכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא (וכן אמרו בב"ב דף י"א ע"א), ורש"י מפרש: עולם מלא ממש, כי מכל אחד יוצא עולם מלא ממש, שעובדים השי"ת ומקיימים מצוותיו ית"ש.

אמנם טעות נדב ואביהוא הי' בכך שחשבו א"ע לחשובים "בקרבתם לפני ה'", שהם ממילא קרובים לפני ה', וע"י המצוה של פריה ורביה לא יוכלו להתקרב יותר לפני ה', וכך סברו כי השלימו א"ע להיות ראויים להשראת השכינה בלי המצוה של פ"ו, והסתכלו רק על גדלות הבורא ולא על שפלות עצמם, כמו שאמר התנא (אבות פרק ג' משנה א') דע מאין באת, שרומז על שפלות עצמו, כפי הברטנורא המסתכל שבא מטפה סרוחה ניצול מן הגאווה.

וזהו שבא הכתוב להודיענו בדיבור הראשון, אחרי מות שני בני אהרן, שנענשו מחמת שלא עסקו בפרי' ורבי', כמו שאמר הכתוב "ובנים לא היו להם", וע"י שמנעו את עצמם מפריה ורביה ולא חששו לעיכוב הגאולה דאמרו חז"ל (יבמות כ"ב ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, ואמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל, וגרמו בזה עיכוב הגאולה דע"י השכינה מסתלקת מישראל ח"ו, והכל הי' משום שחשבו עצמם "בקרבתם לפני ה'", ממילא וימותו, דע"י שלא חשבו על שפלות עצמם היא שגרמה להם לטעות ולהענש.

וזהו הפשט במ"ש שני פולמוסין דנורא שנכנסו לתוך חוטמיהון, היינו א' גדלות הבורא, ב' שפלות עצמו. ובלי ב'

דברי פרשת אחרי תורה ה

דברים אלו אי אפשר לנשום אויר, כי אפילו הנשימה הוא ג"כ גאות.

וזהו כוונת הקרא השיבנו ה' אליך, היינו גדלות הבורא, שנזכה לראות ולהרגיש גדלות הבורא, על דרך פתחו לי פתח, שמבקשים לה', ונשובה טובב על שפלות עצמו, דאי אפשר לזכות לתשובה כי אם ע"י שפלות עצמו, והקב"ה אינו מסתכל במי שיש בו גסות הרוח (כדאיתא באותיות דרבי עקיבא), והמתגאה לא חסר לו כלום, ואמרו חז"ל (סוטה ד' ע"ב) "כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודה זרה, כאילו כפר בעיקר, כאילו בא על כל העריות, כאילו בנה במה".

וזהו ביאור שינוי הלשון, דמקודם כתיב וידבר שהוא מורה על דברים קשים, שמי שחושב שהוא כבר לפני ד' אז ח"ו קשה מאוד. ואח"כ אמר ויאמר וגו', שהיא אמירה רכה, דאל יבא בכל עת אל הקודש, כי לכל זמן ועת לכל חפץ, דלפעמים כדי לחזק את עצמו בעבודת השי"ת מותר, וכמו שפירש בספר אמרי חיים בפרשתינו הפסוק "בזאת יבא אהרן אל הקודש" (טז, ג'), בזאת גימטריא גאו"ת, לרמוז דמותר להשתמש במדת הגאות אם הוא "אל הקודש", פי' לצרכי הקודש, כדכתיב (דברי הימים ב' י"ז, ו') ויגבה לבו בדרכי ה'.

ובענין זה שצריך כל אדם להשתמש לפעמים במדת הגאווה, כשנוגע לעבודת השם, פירשו בספרן של צדיקים מאמר המשנה (שהזכרנו למעלה) דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו' מאין באת מטיפה סרוחה כו', כי תחילה אמר מאין באת, היינו ממקום גבוה, כדכתיב (בראשית ב' ז') ויפח וגו' ואז"ל כביכול מעצמותו נפח, ולאן אתה הולך למקום שנחצבת ממנו, ולפני מי כו', מזה יגבה לבו בדרכי ה', להדר אחר תורה ומצות ביתר שאת, ולא יאמר מי אנכי כי אבא עד הלום, ולמען יהיה סור מרע צריך שפלות, ועל זה אמר מאין באת מטיפה סרוחה וכו' עכ"ד.

ובזה פירש האלגזי ז"ל הפסוק (משלי ט"ו, כ"ד) אורח

חיים למעלה למשכיל, פיי לענין אורח חיים יעלה האדם את עצמו למעלה, אבל למען סור משאול מטי"ה, ישפיל עצמו עד מטה, ע"כ.

ובספר ייטב פנים (ח"א מאמר קדישין לליל ז' דסוכות, אות ס"ג) הביא בשם הנועם מגדים לפרש הכתוב זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ (ישעיה י"ב, ה'), פיי חביב הגאות למי שהוא משפיל עצמו עד לארץ, לו נאה וראוי להגביה לבו לשמים (פיי כשנוגע לחפצי שמים) עכ"ד הנועם"ג.

ובייט"פ מפרש בזה הפסוק (תהלים קל"א, א') לדוד ה' לא גבה לבי וגו', אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, יתבאר על פי הידוע מאמרם (אבות פ"ד מ"ד) מאוד מאוד הוי שפל רוח, אולם לפעמים יבא לידי שפלות עד שאינו יכול לפתוח פיו בתורה ותפלה לשפוך שיחו לפני ה', וכל שכן שמחמת שפלותו לא יפתח פיו בשער בת רבים להורות לעם ה' דרכי ה', כי יאמר מי אנכי, ונעשה כאילם וכדומם ממש, אז צריך להתלבש בבחינת גאות ויגבה לבו בדרכי ה', וז"ש דוד ה' לא גבה לבי וגו', אם לא, רצונו לומר, בלתי בעת שויתי ודוממתי, ששויתי עצמי כדומם ממש, אז גבה לבי ורמו עיני לשמים בדרכי ה', עכ"ד.

ובדרך זה ראיתי מדודי הגה"ק רבי מרדכי ראטשטיין זצ"ל בספרו תורת חסד עה"ת בפרשתינו, שכתב עה"פ וכפר על הקודש מטומאות בני ישראל ומפשעיהם, וז"ל, "על דרך ששמעתי לפרש פסוק זה עפ"י מה שכתוב בספר חובת הלבבות (שער התשובה פרק ח') וז"ל: ויש צדקה שמזקת לצדיק יותר מכל חטאת השב, כשיפנה לבו מן הכניעה ודבוק בגאווה ובחונף ואהבת השבת, כמו שאמר אחד מן הצדיקים לתלמידיו אלו לא היה לכם עון, הייתי מפחד עליכם ממה שהוא גדול מן העון. אמרו לו ומהו גדול מן העון, אמר להם הגאווה והחונף, עכ"ל הקדוש. ואם כן מזה יש להתבונן מי שמחזיק עצמו לצדיק, ועי"ז יש לו גאווה, טוב ממנו מי שחוטא ועי"ז יש לו הכנעה. ע"כ הכי פירושא דקרא "וכפר על הקודש", שצריך יותר כפרה מי שמחזיק עצמו בקדושה,

ועי"ז יש לו גאווה, ממי שהוא טמא ע"י חטאיו, וזה שאמר "וכפר על הקודש", מי שמחזיק עצמו בקודש, מטומאות בני ישראל, יותר ממי שטמא על ידי חטאיו. וסיים הפסוק השוכן אתם בתוך טומאותם, ר"ל שהקב"ה שונא בעל הגאווה אפילו אם הוא צדיק ורחוק מעמו, משא"כ בבעל חוטא, הגם שהוא טמא מחמת חטאיו, אבל יש לו הכנעה, ע"כ שוכן עמו בתוך טומאתו, כי אשכון את דכא כתיב, עד כאן שמעתי".

וכן מובא מזקני הק' מאפטא זי"ע בעל אוהב ישראל, שפעם אחת נסע לעיר אחת והכינו שם בשבילו שתי אכסניות, ומסרו את הבחירה להרב בעצמו, שיבחר לו באיזה מהן יתאכסן. בעלי האכסניות היו שניהם גבירים, והנהגת הבית היתה אצל שניהם ביתרון הכשר כראוי, ולשניהם היו דירות מרווחות המתאימות לקבל פני אורח גדול שכזה, אלא שאחד משניהם היה סני שומעניה, שהיו מרננים עליו בעבירות, והוא בעצמו ידע את ערכו, ולכן היה שפל בעיניו ועניו וטוב המזג, והשני היה רחוק מעבירות, והיה מאלה הנקראים בשם "יהודים נאים", והיה מתגאה בזה. ובחר הרה"ק מאפטא באותו בעל אכסניא שהיו מרננים אחריו, ואצלו התאכסן. כששאלו המקורבים אח"כ את הרה"ק לטעם בחירתו השיב: "פלוגי, אפילו אם נקי הוא, אולי, מעבירות, אבל מכיון שהוא בעל גאווה, הרי מצינו בגמרא שעליו אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במחיצה אחת, ואם כביכול הקב"ה אין לו שם מקום, כל שכן אני. אבל זה שאין בו גסות הרוח רק יש בו עבירות, הרי מפורש בתורה השוכן אתם בתוך טומאותם, ומכיון שכביכול הקב"ה יש לו שם אכסניא, גם אני בחרתי להתאכסן אצלו".

וכעין זה איתא בספה"ק צפנת פענח פרשת יתרו (דף ע"ו ע"ד) ובספר רשפי אש פרשת בשלח (אות ל"ד) וז"ל: השוכן אתם בתוך טומאותם, ביאר מורי זלה"ה מופת מובהק שהגאווה קשה מן החטא, כי בכל הטומאות והחטאים כתיב השוכן אתם בתוך טומאותם, מה שאין כן בגסי הרוח, דרשו בש"ס פרק קמא דסוטה (דף ה' ע"א) אין אני והוא יכולין

לדור בעולם שנאמר (תהלים ק"א) גבה עינים ורחב לב אותו לא אוכל, ודפחית. (ועי"ע בספרים הק' שפי"אם יסתר איש במסתרים "ואני" לא אראנו נאום ה').

- ב -

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'

(יח, ג')

- א -

יש לפרש בהקדם דברי הירושלמי ברכות (דף ט') שהיה פרעה כפוי טובה, "אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, ויבא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (א') אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

ולפי זה אפשר לפרש, כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה.

ואידי דחביבים עלינו דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, נעתיק בזה לשונו הזהב (באות כ') בד"ה כפוי טובה:

"כתיב משלם רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל דהוא טובה מחבירו שתהא חקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו מדעת קונו, וכתיב גם אלה תשכחנה שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך שהוא קבלת התורה".

"וצא ולמד ממשה רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו, אתה מוצא באליהו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפית, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו, ואם כ"כ חייב להמחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהוג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה, וישא ביום ההוא ק"ו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה להטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר", עכ"ל.

- ב -

או יאמר עפ"י מה שכתב בתיקוני זוהר (דף כ"ב סוף עמוד א') שהערב רב כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין. הסימן מהערב רב הוא שכל כוונתם לטובת עצמם. איש יהודי שיש לו שייכות להקב"ה, כשעושה מצוה הרי כוונתו רק לשם ה' בלי שום פניות ונגיעות עצמיות, אבל מי שרחוק מהקדושה בעוה"ר כל מה שעושה עושה רק לעצמו.

וכן מובא מהרה"ק מריזשין זי"ע על הפסוק (שמות כ"ב, י"ג) "וכי ישאל איש מעם רעהו", רעהו היינו הקב"ה כדאיתא במדרש רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה, וכמו שכתב רש"י במסכת שבת (דף ל"א ע"א). וזהו "וכי ישאל איש מעם רעהו", דאם שואלים ומבקשים מהקב"ה שרוצים להקרב לעבודת הבורא, "בעליו אין עמו", שאינו מתכוון רק לטובת עצמו, "שלם ישלם", יכול להגיע לשלימות, "בעליו עמו", אבל אם כוונתו לטובת עצמו, "לא ישלם", לא יוכל להגיע לשלימות המעלות והמדות.

ומובא בספרי קדמונים (ומובא גם באור החיים הקדוש סוף פרשת נצבים) מה לי בחיים אם לא ברצון הבורא ע"כ. וזהו התכלית של היהודי בעוה"ז, שלא לחשוב אודות עצמו כלל, רק לעשות רצון הבורא יתברך.

ועפ"י יבואר היטב הכתוב, דבארץ מצרים היו עושים הכל בשביל עצמם ולא בשביל האחרים, שהיו משעבדים את ישראל לעבודת פרך. וזהו שאמר הכתוב כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שעשו הכל רק לטובת עצמם, רק יעשה ג"כ בשביל אחרים, והבן.

- ג -

עוד יש לומר בביאור הכתוב כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו', וברש"י (בשם תורת כהנים) ואותו מקום [שפתי חכמים: ר"ל מארץ גושן] שישבו בה ישראל מקולקל מן הכל. ופ"י המשכיל לדוד "דמה שבא להזהיר שלא יעשו כמעשיהם של אלו היינו לפי שבמעשה מצרים כבר עשו כמותם כשנטמאו בהם ויתערבו בהם וילמדו ממעשיהם, וכמו שאמרו ז"ל גוי מקרב גוי וכו'. וצ"ב למה נתקלקלו המקומות שישבו בהם ישראל יותר, הלא ישראל מקדשין את המקום שהם יושבים בו.

וי"ל עפ"י הגמרא עבודה זרה (דף כ"ו ע"ב) ישראל כל שכן דפקר טפי, עיין שם. וי"ל דע"כ הי' במקום שישבו בו ישראל מקולקל יותר משאר ארץ מצרים, כיון דישראל שפקר כ"ש דפקר טפי, ודו"ק.

ויש להוסיף עוד עפ"י בספר מהר"ד (להרה"ק מבעלז זצ"ל) בשם הבעש"ט הקדוש זי"ע דכשאי אפשר לבער את הסטרא אחרא מכל וכל צריכים לתת להם מקום אצל עכו"ם. ולענייננו י"ל דכיון שנתנו מקום להסטרא אחרא אצל המצריים, נתקלקלו אותן המקומות יותר, והבן.

- ג -

וכפר על הקודש (ט"ז, טז)

יש לפרש הכוונה, דצריך כפרה על שמחזיק עצמו בתואר קדוש, שמחזיק עצמו שהוא קדוש, שאז כל מה שלמד הולך אל הטומאה רח"ל, כמבואר בשו"ע אורח חיים הלכות תענית (סימן תקע"א) שכל זמן שהאדם לא תיקן עצמו בתשובה על עון אשר חטא וטימא הנפש אז כל מה שלומד ומתפלל הוא מביא אל תוך הקליפה רח"ל, כמו שנהגו הרבה צדיקים, טרם שלמדו הרבו להתחנן לפני מ"ה הקב"ה מה דכתיב "ולרשע אמר אלוקים מה לך לספר חוקי", כי תמיד חשבו על עצמם שאינם ראויים ח"ו לגשת אל הקודש, וזהו שאמר הכתוב "אל הקודש", שמחזיק עצמו לקודש, אז "מטומאות בני ישראל", הכל הולך להטומאה רח"ל כידוע. (ועיין דרך פקודיך בהקדמה שכל התורה ומצות שאדם עושה בעודו נקרא רשע, לא ירצה לקרבן אשה לה, ועי"ע ר"ח בשער התשובה עי"ש).

ועד"ז ראיתי פעם לפרש הפסוק ונפש כי תחטא בלשון שאלה, ועשה וגו', הלא ושמעה קול אלה? פ"י השבועה שהשביעו אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.

- ד -

אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יח, ה')

- א -

יש לדייק שאמר לשון רבים אותם, וחי בהם. ואפשר לומר ע"ד שאחז"ל המתחיל במצוה אומרים לו גמור בלי הפסק, [שכל המתחיל במצוה ואחר גומרה נקראת על שם גומרה], ובמקום אחר אמרו (עה"פ ויקם משה את המשכן), אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, (רש"י עקב ח' א' בשם המדרש, ועי"ע דעת זקנים מבעלי התוספות שם, סוטה י"ג:), [ועי"ע בספורנו בד"ה כל המצוה אשר וגו' דבר נפלא מאוד], ולאידך גיסא אמרו במקום אחר המתחיל דבר הוא

העיקר. (פס"ז שמות טו), וצ"ב דברי חז"ל כי נראים כסתירה.

ואפשר לומר דמקודם רוצים חז"ל לעורר אותנו להתחיל המצוה שלא לעבור על "ושמרתם את המצוות", אל תקרי המצוות אלא המצוות (מכילתא), ואח"כ כשכבר עשה המצוה, אומרים לו לאדם אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה.

וזהו שאמר הכתוב וחי בהם בלשון רבים, וכן אמר מקודם אשר יעשה אות"ם בלשון רבים, פי' שיעשה כל המצוה, בין ההתחלה ובין הגמר, שיגמור את כל המצוה ולא יספיק במה שהתחיל את המצוה, ואז יקרא על שמו, שעשה את המצוה בכל פרטיה, אשר יעשה אות"ם האדם וחי בה"ם.

- ב -

א"י בעז"ה לפרש הכתוב וחי בהם, ודרשו חז"ל וחי בהם ולא שימות בהם (יומא פ"ה ע"ב). ואפשר לומר הכוונה שהמצוה שהאדם עושה יהא לה חיות ממש, שיהי במחשבה לשם שמים, ובכוונה שצריך לכון לצאת שיטת הר"ן דס"ל מצוות צריכות כוונה, (ועי' דפ"ק בהקדמה אות ד' ה', "ולזה תמצא בשו"ע ה' ציצית וז"ל: יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה להתעטף בו כדי שזכר כל מצותיו לעשותם), בדיבור [באמירת לשם יחוד וכו' בלימוד החוקים והמשפטים במו פיו וכו' ולברר הלכה למעשה וכו' עיי"ש בהקדמה], במעשה, שיעשה את המצוה בשמחה, כמו שהיה שמח אילו היה מרויח סכום כסף גדול, וסופר המעות בשמחה ובחשקות. כי אם שלש אלה לא יעשה לה, שלא יעשה המצוה בגי' חלקים הנ"ל, מחשבה דיבור ומעשה, הרי איתא בשם הבעש"ט ז"ע שאם אדם פוגם במעשה גורם לעצמו צער מבהמותיו ומעבדיו, ואם פוגם בדיבור יש לו צער מאשתו ושאר בני אדם שמבלבלין אותו ומצערין אותו בדבריהם, ואם פוגם במחשבה יש לו צער מבניו רח"ל.

ועל דרך זה פי' האור צדיקים הפסוק ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו', פירוש, הנפש כשהיא חוטאת, על ידי

זה היא שומעת קול אלה, היינו שאשתו או שאר בני אדם מקללין אותו ח"ו.

ואם עושה המצוה בשלימות כנ"ל, אז נברא מלאך שלם, כי מכל מצוה נברא מלאך כידוע, והמלאך נקרא חי בסוד "כי לא יראני האדם וחי", כמו שאמרו בספרא ויקרא (פרק ב') שגם המלאך נקרא חי, "גם הוא לא יראני", יעו"ש. והמלאכים שנבראו מהמצוות שעושה האדם שומרים אותו, כידוע מדברי הרמב"ם (בפ"ו מהל' מזוזה הל' יג, ועי"ע מנחות מג. במהרש"א בחידושו שם, ובסוטה כא., שבת קנג.). וזהו פ"י הפסוק וחי בהם, שהמצוות יהא להם חיות כנ"ל. וזהו שאמרו "ולא שימות בהם", פ"י שלא יעשו המצוות בבחי' מיתה ח"ו בלי חיות, שיחסר אחד מג' חלקים הנ"ל.

- ה -

במדרש, אמרו מלאכי השרת נעשה אדם בצלמינו

אפשר לפרש בהקדם מה שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בצעטיל קטן (סעיף טו) ואחר אכילת המוציא וכו', וגם יצייר לפניו בשעת אכילה האותיות מאכ"ל בכתב אשורית ויהרהר שעולה צ"א כמנין הוי"ה בשילוב אדנ"י עכ"ל.

ואולי יש לפרש כוונתו, שכשהאדם אוכל יכוין אותיות מאכ"ל, כי מאכ"ל הוא אותיות מלא"ך, כדי להזכיר להאדם שצריך להפך את החומר לצורה, וכמו שמפרש הדברי חיים זי"ע הפסוק "איש איש לא תקרבו לגלות ערוה", ומפרש שם מקודם הפסוק "ושמרתם את נפשותיכם", דבפשטות הפ"י הוא דהאדם צריך לשמור גופו בבריאות, ואמר דהן אמת דצריך לשמור הבריאות מאוד, אך העיקר הוא שמירת נפשו השכליות ושלא ישקע באכילה, ולזה הזהיר הכתוב שמירת בריאות גופו בלשון ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, להורות כי גם בעת קיום וחיוזוק גופו לעבודת השם צריך שמירה מאוד שלא יוזק ח"ו הנפש, ובאם אוכל האדם לחזק נפשו הקדוש לתורה ועבודה מתהפך המאכל הגשמי לרוחני, ועל זה מפרש

הכתוב איש דהוא לשון של זריזות כמו והתחזקת והיית לאיש, וזהו איש איש שהוא זריז וזהיר אל כל שאר בשרו לא יקרבו לגלות ערוה, היינו לכל הקרוב לבשרו היינו הנאות וכיסופין דעלמא דין, לא יקרבו לגלות ערוה ופחיתות שבעוה"ז ורק יעשה הכל לש"ש, עי"ש השייכות.

וזאת היתה עבודת הצדיקים, להפך הגוף לנשמה, וזה הפי' במדרש נעשה אדם בצלמינו, דע"י המאכל נעשה האדם, וזה נעשה אדם בשעת עשיית האדם היינו בשעת אכילה, צריך לזכור הצלמנו, דזה המלאך שאנו בצלם של המלאכים וע"י זה יזכיר עצמו דעיקר הגוף צריך להיות כנשמה, וכמו שמובא באור החיים הקדוש בפרשתו על פסוק "כמעשה ארץ מצרים" וגו', דבאמת לפני חטא אדם הראשון הי' האוכל כולו מצד הקדושה דכל האוכל הוא יסוד חיות האדם שבה נתהווה וגדל מיניקת הקדושה שהוא התורה, ומעת פגם אדם הראשון ונתערב טוב ברע ובכל אוכל תמצא חלק מהרע עכת"ד.

ואם אוכלים לשם שמים יוצא הרע מהאוכל ונשאר כולו מצד הקדושה, ולתקן המאכל כנ"ל אי אפשר בלי זהירות בנטילת ידים כמש"כ בצעטיל קטן (שם) בענין נטילת ידים, דקודם נטילת ידים יאמר תפילת השב לר"י ואומרים שם שהקב"ה ימחול על כל עוונות ופשעים, ואם לא ידקדק ליזהר ולשמור א"ע במצות נט"י שיהי' כהוגן לא יפעול כלום אפילו עם כל הכוונות בעת האכילה כנ"ל, שאם הצפרנים הם גדולים קצת עד שמקפיד עליהן הם חוצצים לנטילת ידים, ונמצא שברכת נטילת ידים שמברך הוא לבטלה ח"ו, ומבטל נטילת ידים, ואוכל פת בלי נטילת ידים.

ובספר יסוד ושורש העבודה (שער ח') מביא בשם המדרש מעשה בחסיד אחד שנפטר ונראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה לו כתם במצחו, ושאל לו מפני מה היה לך כך, והשיב מפני שלא הייתי נוהר לקצץ את הצפרניים בכל ערב שבת קודש.

ובעץ חיים (שער ל"א פ"ב) להרה"ק רבי חיים וויטאל ז"י

כתב וזת"ד, שמה שעודף מן הצפורן ויוצא לחוץ מכנגד הבשר של האצבע, זה צריך לחתוך אותה כי שם נתלים החיצונים ויונקים בתכלית, וזה שנאמר בזוהר וכו' לכן ענשו של המגדל צפרניים קשה מאוד.

והמהרש"ל כתב, שאין ליטול ידיו ממים ששאבו עכו"ם וכן שפחה, וכן הוא בתשב"ץ אות רע"ח. ובספר ארחות חיים סימן ד' סעיף י"א כתב בשם חותנו ששמע מפי הקדוש הרב הגאון מוהר"ר חיים מסאנץ זי"ע, אשר רבינו הקדוש הר"ר שמעלקי מניקלשפורג זלה"ה היו לו שלש מאות חומרות בנט"י לאכילה, וחשב גם אי מהם מים ששאבו עכו"ם.

וידוע המעשה אצל רבינו הבעש"ט זי"ע בעת התבודדותו ביערים, שפ"א נזדמן למקום רחוק מאד מן הישוב, והבין שלא על חינם נזדמן לשם, ופתאום ראה לפניו צפרדע גדול מאוד, ובאתה לפניו ובכתה מאוד שיתן לה תיקון, ושאלה מי את ואמרה לו ת"ח אני, ובשביל ריבוי העונות שעשיתי השליכו אותי לכאן, למקום שאין בני אדם מצויים, כדי שלא אוכל לבוא לידי תיקון, ועון הראשון שלו היה שזלזל פעם אחת בנטילת ידים, ועי"ז בא עד שעבר רח"ל על כל עבירות שבתורה, ולזה נתגלגל בצפרדע, וזה כמה מאות שנים אשר אני מטולטל בצער גדול, כך סיפרה לו הצפרדע, והבעש"ט הקדוש נתן לו תיקון הנפש.

והבן אחי עד היכן הדברים מגיעים, ולא בחינם החמירו רז"ל כ"כ בנטילת ידים, ואמרו בזוה"ק ההולך ד' אמות בלא נטילת ידים חייב מיתה ח"ו, ואשרי לאלו הנזהרים שלא לדרוך בכף רגליהם על הארץ בלי נטילת ידים. (ועי' שו"ע או"ח ח"א).

וגם היה מעשה אצל הבעש"ט הקדוש שנסע בשדה ולא היה לו מים ליטול ידיו קודם התפלה, ונתמרמר מאד ומסר נפשו לה' ואמר: רבון העולמים, קח את נפשי כי טוב מותי מחיי אם אין לי מים ליטול ידי, ובכה מאוד לפני הקב"ה ונתגלה לו מים ונטל ידיו.

ובספר תפארת שלמה (פרשת בלק, דף ק"ח טור ב') מביא,

ידוע המעשה בימי הבעש"ט ז"ל שהיה בימיו גלגול אחד מכמה מאות שנים שהיה מוטרד מאוד, ועיקר הדבר שהתחיל לפגום שהיה מזלזל בנטילת ידים ועי"ז נפל ברשת היצר עד שיצא מהעולם בלא הרהור תשובה, לכן מה מאוד צריך האדם להשגיח על כל דרכיו אפילו על דבר קטן לבל יאחזו בו החיצונים ח"ו, עי"ש.

ואלו שעובדים בעבודה שמטנפים הידים והצפרניים צריכים לזהר מאוד בענין נטילת ונקיות הצפרניים שקצת טירחה להם לנקות ידם, אבל צריכים לדעת כי ע"י שאינם מנקים הידים והצפרניים נכשלים בכל הנ"ל.

וראה במשנה ברורה (סימן קס"א) שכתב, העתיקו האחרונים משלי"ה דראוי לכל אדם שינהוג כל ימיו ליטול צפרניו כל ערב שבת שלא יבא לידי שאלת חציצה (ועיין כף החיים שם).

ומה שכתב האוהחה"ק (שם) בשם האר"י ז"ל מספר שער הגלגולים (י"ט) וזת"ד, ואמר כי זה יסובב לצד שלפעמים יאכל אדם מאכל שיש בו חלק מחלקי הרע או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם וכאשר תכנס הנפש הרעה או ניצוץ הרע בקרבו תטהו מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע.

וראיתי בשם ספרי בעשטה"ק דאם עושה ברכה בכונה מציל אותו מהנפש הרע שיש בהמאכל ויתקן את המאכל ולא יהי לו שום היזק מהמאכל.

ובספר בעל שם טוב עה"ת בפרשת עקב עה"פ ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה "האדם" כי על כל מוצא פי ה' יחיה "האדם", כתב, וקשה דההי"ן של שני פעמים האדם מיותרים, והוי לו לומר יחיה אדם. יש לומר דאיתא בספר ליקוטי תורה מהאר"י ז"ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות

ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה, ונבוכו הרבה בזאת החקירה.

ותירץ האר"י ז"ל שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריאה, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש על ידי המאמרות עצמן נתהווה הכל, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם.

וכשנטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמזכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה, וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שציוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיית לרוחניות.

וזהו שאמר הכתוב ויענך וירעיבך, כי המן היה רוחני מאוד, וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפרשת בהעלותך) ונפשינו קצה וגו', וזהו שאמר ויאכילך את המן שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא שנתגשם קצת, כדי שיהיה לו תפיסת יד, לבא לידי כך למען הודיעך, אפילו בזמן שתבא לארץ ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיית לרוחניות, כי לא על הלחם לבדו, פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיית, בלי התעוררות הרוחני בו, יחיה האדם, פירוש, הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם (וזהו בראשית דף ב' ע"ב), כי על כל מוצא פי ה', כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה יחיה האדם, שהוא הנשמה,

שניזונה מרוחניות המאכלים, כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שהיה בונה עולמות ומחריבן (רבתי בראשית פרשה ג') נפלו ניצוצין קדושין לדי חלקי הבריאה דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם עכ"ל.

ובספר אמרי יהודה פרשת עקב כתב וז"ל, שמעתי בעצמי מהגאון הגדול ש"ב ר' יוסף שאול ז"ל אבד"ק לבוב, שסיפר לאמו"ר ז"ל, שפעם אחת התאונן הבעש"ט הקדוש ז"ל מאוד, ושאלו אותו תלמידיו מה זה, וסיפר להם שהיה איש אחד לא טוב רח"ל, ואחר מותו לא היה לו תיקון, והקב"ה ריחם על נשמתו ויצא פסק שיתגלגל בצפרדע אחת ויהיה מונח בבאר מים בארץ רחוקה, ואם יבוא בנו של האיש הזה למקום פלוני וישתה מי באר הזאת ויברך ברכה על המים, אז יהיה לאביו תיקון על ידי זה, אבל זה הבן היה עני גדול ולא היה דרכו לנסוע למרחקים, לכן סיבב הקב"ה שיהיה משרת אצל עשיר אחד, והעשיר נחלה, וצוו לו הרופאים לנסוע למקום פלוני (ששם היה הבאר הנ"ל) לעשות לו שם רפואות, ונסע העשיר ולקח את המשרת (הוא בן האיש הנ"ל) עמו, ופעם אחת הלך המשרת עם הבעה"ב לשאוף אויר צח, ופתאום נצמא המשרת למים צמאון גדול עד כלות הנפש, וזה היה מחמת שהגיע למקום הבאר שנשמת אביו מונחת שם מגולגל בהצפרדע, וחיפש המשרת באר מים לשתות ומצא הבאר הנ"ל והלך לשתות שם, ומחמת גודל צמאונו שכח ושתה בלא ברכה, ועייז גם אז לא היה תיקון לנשמת אביו, ועל ידי זה התאונן כל כך על הנשמה הנ"ל שכל כך סיבב הקב"ה שיהיה לה תיקון ולבסוף היה כמו שהיה, ומי יודע מה יהיה הסוף עם הנשמה הזאת, כן סיפר הבעש"ט הקי ז"ל.

וסיים הגאון הנ"ל, לכן אני נוהג כשאני בא למקומות הרחוקים למרחצאות כפקודת הרופאים עלי, אני הולך לכל מעיין שיש שמה לשתות מים בברכה תחילה וסוף, אפשר יש לגול שעל ידי זה אני בא לתקן זאת, כן שמעתי מפי הגאון הנ"ל, עכ"ל האמרי יהודה.

ועפ"י אפשר להבין המדרש דאמרו מלאכי השרת "נעשה

אדם בצלמנו" ע"פ דברי בעשטה"ק דצריך לעשות מהגשמי רוחני, וזה נעשה ע"י שאוכל לשם שמים להברות גופו לעבודתו ית' שמו, ונזהר בברכה תחילה וסוף, ובנטילת ידים, ואז כשאומר השם בכונה מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ע"י השם ומוציא מין את מינו וניעור, ואז הוא מעלה את המאכל מגשמיות לרוחניות.

ועפ"ז אפשר לפרש דברי האור צדיקים שאומר כי כשאומר ברכה או עושה מצוה נברא מלאך, וזה הוא שאמר המדרש נעשה אדם בצלמנו כדמותינו שיהיה מלאך שלם ע"י שעושה הברכה בשלימות, שיהי' כצלמינו כדמותינו, שאם ח"ו אינו אומר הברכה בכוונה אז יש חסרון בהמלאך, ע"כ.

